

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 1 april 1976

Met een woord van welkom aan de talrijke aanwezigen opent voorzitter van Nieuwenhoven de vergadering. Hij toont zich verheugd ditmaal ook diegenen, die zich niet zo vaak laten zien, te mogen begroeten.

Voorafgaande aan de komende voordracht over „bomen” laat de heer van Noorden enige foto's van typisch gesnoeide en geleide haagbeuken zien in een laantje, welke groeiwijze als „charmille” bekend

Berceau van Kasteelpark Eijsden.

Foto: v. Nieuwenhoven

staat. Als voorbeeld wordt genoemd het kasteel van Eijsden. Ook in het park van het kasteel „Aldegoor” in Haelen treft men dergelijke kunstig gevormde bomen aan, merkt de heer Hensels op. Meestal zijn dit dan haagbeuken, maar de heer P. Kemp wijst op een laan die naar het kasteel van Leut (B) leidt, die uit kunstmatig gevormde gewone beuken bestaat. In het centrum van Valkenburg zijn het linden. Klinkspoor spreekt in Kosmos Loofbomenboek van berceau, als hij het over dit soort boombesnoeiing heeft.

De heer Hensels heeft een wouw waargenomen. De heer Kemp merkt op dat winterwaarnemingen van deze vogels niet zeldzaam zijn; meestal betreft het dan de zwarte. Zelf heeft hij maar tweemaal de rode wouw waargenomen. Als dichtst bij ons gelegen broedplaats noemt hij de Eiffel.

De heer Gilissen heeft onlangs 44 pleisterende kluten op het grindgat bij Oost-Eijsden geteld.

De heer ter Horst informeert naar de resultaten van de vorig jaar begonnen inventarisatie van het terrein binnen de „Bossche Fronten”.

Mej. Helling zegt dat Mevr. Coolsma binnenkort het verslag gereed heeft. Daarin zijn vooral de botanische, ornithologische en herpetologische gegevens verwerkt. Het ligt in de bedoeling ook dit jaar de inventarisatie aldaar te hehalen. Het is verheugend te constateren dat de begroeiing zich zo goed herstelt na het egaliseren van het terrein, dat 1½ jaar geleden plaats vond.

De secretaris geeft een kort verslag van de bijeenkomst van de vogelstudiegroep, die als gevolg van de vorig jaar gehouden enquête gevormd werd. Het stemt tot voldoening dat vooral jeugdigen op deze eerste vergadering aanwezig waren. Een speciaal onderzoek naar het voorkomen van de grote gele kwikstaart en de ijsvogel zal worden ingesteld. De heer Kemp, die ook aanwezig was, voegt er nog aan toe dat is afgesproken grote voorzichtigheid te betrachten bij het waarnemen, vooral met het oog op eventuele verstoring van nesten. Het werk van het S.O.V.O.N.-project zal zeker niet doorkruist worden.

Bomen als baken langs afgraving bij Beegden.

Foto: v. Nieuwenhoven

Op een vraag van de heer ter Horst m.b.t. het voorkomen van de waterspreeuw moet helaas gezegd worden dat sinds een geslaagd broedgeval langs de Geul in 1933 geen waterspreeuwen meer blijvend zijn waargenomen.

Dan laat de voorzitter een poster zien van het Wereldnatuurfonds waarvan de opbrengst der verkoop ten goede komt aan de actie tot behoud van het tropische regenwoud. Deze poster is à f 1,— te verkrijgen bij de Rangers.

Als inleiding op zijn voordracht heeft de voorzitter „Het bomenboek” van Hugh Johnson en „Ons bomenland” van Gait Berk meegebracht, welk

laatste boek meer een oecologische dan een systematische behandeling van bomen is. Het noemt allerlei soorten gebruik en functies van bomen: zij zuiveren de lucht o.m. door stof te binden, maar worden ook als buffer tegen lawaai aangeplant of als schaduw-bomen rondom het huis, zowel op het platte land als in de stad. Ook werden ze in het verleden nogal eens als bakens geplant om bepaalde punten te markeren. Volgens de heer ter Horst staan twee zware eikebomen als baken langs oude wegen op de Kruisberg. Op sommige punten treft men nog grensbomen aan om daarmee de perceelgrens aan te geven. De heer Gilissen geeft hier een voorbeeld van Geulle, waar lindebomen werden geplant en nog jaarlijks geknot worden om perceelgrenzen af te bakenen. Dat lindes het snoeien in bepaalde vormen goed verdragen, moge blijken uit een boom in Neer die in 5 etages gesnoeid is, aldus de heer Hensels. Op de speciaal daarvoor ondersteunde onderste etage van zo'n linde zou een heel dorpsorkest kunnen plaats nemen bij het geven van concerten. Drs. Meijer zou hierover gaarne documentatie ontvangen ten behoeve van het Museum.

De heer van Noorden weet te vertellen dat de Gingko wel bij tempels werd geplant als bescherming tegen brand vanwege het zeer sappige hout.

De heer Notten deelt mede dat in de gemeente Geulle van de bewoners belasting geheven wordt voor het gebruik van bomen die op gemeentegrond staan, een soort bomen-taxé dus. Het betreft hier voornamelijk fruitbomen, die vrijelijk geplukt mogen worden, maar ook bomen waarvan het geriefhout gekapt wordt.

Dan vangt de heer van Nieuwenhoven zijn eigenlijke voordracht aan, welke ditmaal, passend voor dit jaargetijde, gewijd is aan het uitlopen van de knoppen en de bloeiwijze van diverse boomsoorten. Zo laat hij bij de grove den zien hoe op de top van de tak de stamperbloempjes aanwezig kunnen zijn met zo'n 20 cm. lager de nog groeiende groene kegel van het vorige jaar en weer ca 20 cm. lager de reeds opengebarste denneappel met rijpe zaden, die dus twee jaar oud is. Drie generaties aldus aan één tak.

Boom als fabrieksmerk Neer.

Foto: v. Nieuwenhoven

Als schadelijke insecten voor de den noemt spreker de harsbuihrups, dennenbladwesp en de dennenlotrups waarvan het schadelijk effect op dia's getoond wordt.

Vervolgens toont spreker een dia van een Banks-den met een overdaad van mannelijke bloesems en St. Janslot. Een serie dia's van opengaande knoppen en ontluikende bladeren o.m. van de beuk en de haagbeuk laten ons fasen zien die om hun schoonheid toch meer aandacht verdienen dan de doorsneewandelaar in de natuur er aan besteedt.

Veel opnamen stammen van bloeiende bomen in het Stadspark te Maastricht en het aangrenzende Aldenhofpark. Ook in de gereconstrueerde vorm zijn hier

tal van bijzonderheden op dendrologisch gebied blijven bestaan, die beslist bescherming en aandacht verdienen.

Tot besluit toont spreker het St. Janslot bij een zomereik met bladeren waarop de vlekken te zien zijn van een zomerinfectie met meeldauw, een schimmel welke niet vaak blijvende schade voor de verdere groei oplevert.

Met een spontaan applaus wordt de heer van Nieuwenhoven dank gebracht voor zijn leerzame voordracht en voor de goed gekozen kleurige dia's die zijn verhaal illustreerden.

te Heerlen op 5 april 1976

Twee jaar geleden troffen de heren Leysen en Dijkstra langs de rand van het Savelsbos een exemplaar van Zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*) aan met zowel gele als zwarte bessen. Meestal brengt deze soort in ons land zwarte bessen voort; gele zijn ook mogelijk, maar dat zijn waarschijnlijk adventieven. Bessen van dit exemplaar werden gestuurd naar dr T. J. W. Gadella, Genetisch Inst. Padualaan 8, Rijks Univ. Utrecht voor een cytologisch onderzoek. Het bleek dat planten opgekweekt uit deze gele bessen $2n = 72$ chromosomen bezaten wat normaal is voor *S. nigrum*. Dr Gadella onderzocht ook materiaal van Vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum*) uit Zuid-Limburg. Van alle onderzochte vindplaatsen bedroeg het aantal chromosomen $2n = 27$. Men zou ook planten verwachten met $2n = 18$ en 36. Bovendien is deze onderzoeker geïnteresseerd in bastaard-populaties van Gewone- en Slanke sleutelbloem (*Primula veris/elatior*) en van Nagelkruid en Knikkend nagelkruid (*Geum urbanum* en *G. rivale*). Niet om uit te graven, maar ten behoeve van metingen aan de planten en voor foto's.

Daarna kreeg de heer Bouwhuis het woord over zijn aangekondigde lezing over orchideeën van Zuid-Limburg. Hij was met de heer Herben in 1970 met deze studie begonnen; ze kenden nu 28 soorten behorende tot 12 geslachten en verder nog een 15-tal bastaarden, ondersoorten en variëteiten. Aan de

hand van meestal buitengewoon fraaie foto's en een gedegen voordracht konden de aanwezigen kennis nemen hoe een paar amateurs in een korte tijd zoveel bereikt hadden.

Het eerst werd Poppenorchis (*Aceras anthropophorum*) behandeld. Deze soort onderscheidt zich van andere o.a. door in het bezit te zijn van twee randjes om de spooropening. Daarna volgden bastaarden van deze soort met Bruine- en Soldaten orchis (*Orchis purpurea* en *O. militaris*), waarbij

deze randjes ook aanwezig zijn. Ze zijn bij Hondswortel (*Anacamptis pyramidalis*) ontwikkeld tot twee plaatjes. Gewezen werd op de grote variaties in vorm en kleur van deze drie soorten en van hun bastaarden. Het heeft weinig zin in dit verslag alle behandelde soorten te vermelden. Bovenstaand voorbeeld diene slechts om een indruk te geven van de gehele voordracht. Verder werd gewezen op de achteruitgang (soms slechts tijdelijk) van bepaalde soorten en de oorzaken ervan.

GRINDGATEN: EEN VERRIJKING VAN DE NATUUR ?

door W. GANZEVLES

„Na ontgrindingen herstelt de natuur zich en wordt rijker en gevarieerder dan voorheen”. Dit is een uitspraak, die wel door de ontgrinders wordt gedaan.

Laten we deze uitspraak eens toetsen aan de situatie in het grindgat bij Oost-Eijsden.

De waarde van een natuurgebied, van welke aard dan ook, wordt niet bepaald door het nu en dan voorkomen van zeldzame vogels (want daar wil ik het over hebben), maar door een geregeld voorkomen van 'gewonere' soorten, die in zo'n gebied tot broeden komen of er in de trektijd of gedurende de winter langere tijd verblijven.

In ons artikel „Hoe een grindgat een natuurgebied zou kunnen worden” (zie: N.H.M. no. 10, oktober 1975) maakten wij melding van ongeveer 135 soorten, die wij in het gehele gebied waarnamen tussen september 1974 en september 1975. Nu, maart 1976, is dit aantal opgelopen tot ruim 165 soorten. Heel wat, zou je zo zeggen. Een gerechtvaardigde uitspraak dus van de ontgrinders?

Beperken we ons tot datgene, wat de ontgrinders gecreëerd hebben, n.l. de plas en het in het artikel genoemde gebied 1, dat bestaat uit een groot aantal slik- en grindbulten, omgeven door ondiep water. De combinatie van deze bulten (fourageer- en rustgebied) en de grote plas (bij verstoring in gebied 1

wijken de vogels uit naar de plas) trok een groot aantal vogels aan, die zich ophouden op de overgang tussen land en water.

Hieronder volgt een lijst van zulke vogels, waargenomen tijdens de trek of in de winter, die: A. alleen voorkomen in gebied 1, B. normaliter fourageren en rusten in gebied 1, maar bij verstoring naar de plas vluchten en C. vogels, die het uitsluitend moeten hebben van het open water. Regelmatig waargenomen betekent minstens viermaal, met tussenpozen van minimaal één week. Tussen haakjes is vermeld het maximum aantal op één dag waargenomen.

A. blauwe reiger (26).	kleine strandloper (onr.; 2).
bokje (5).	kluut (44).
bontbekplevier (3).	krombekstrandloper (5).
bonte strandloper (50).	oeverloper (15).
bosruiter (10).	porseleinhoen (onr.; 1).
flamingo (onregelmatig; 3).	rietgans (onr.; 1).
goudplevier (onr.; 2).	rosse grutto (onr.; 1).
groenpootruiter (5).	scholekster (onr.; 3).
grutto (2).	tureluur (4).
houtsnip (onr.; 1).	watersnip (20).
ijsvogel (onr.; 1).	witgatje (5).
kanoetstrandloper (onr.; 3).	wulp (onr.; 9).
kemphaan (7).	zilverplevier (onr.; 5).
kievit (550).	zwarte ruiter (5).
kleine plevier (10).	